

MEDEDELING

Onderwerp: Stand van zaken en advies project Klimaatrobuuste inrichting Hagenbeek

Aandachtsveldhouder: 5.1.2e

Informatie bij: 5.1.2e, opdrachtgever projecten watersysteem
Zaaknummer: 111678

Openbaarheid: Niet openbaar

Bijlagen:

1. 20240625 - AVO – Omgevingsmanagement
2. 20240530 Raming projectkosten Hagenbeek (o.b.v. aanbesteding bestek)
3. Grondstromen watersysteemprojecten_04012023
- 4.

Kennis te nemen van de stand van zaken m.b.t.:

1. Omgevingsmanagement
2. Vergunningen en procedures
3. Uitkomst aanbesteding uitvoering werk
4. Financiering
5. Relatie met project Berkel Lochem

Advies:

Het advies is dan ook om, met inachtneming van de nog aanwezige risico's, het werk definitief te gunnen aan Baks, met een aangepaste financiering, of als terugvalscenario een aangepaste kleinere scope. De verwachting is de juridische procedures wel vertragen maar uiteindelijk geen stand zullen houden bij de rechter. De uitvoering dient in wel uiterlijk in 2026 gereed te zijn. Baks zal starten zodra er duidelijkheid is over vergunningen/procedures en projectscope i.r.t. het krediet. Op voorhand zouden de stuwen en andere materialen dan besteld kunnen worden die nog in aanmerking kunnen komen voor POP3 subsidie (100% vergoeding, dus geen eigen kosten).

Inleiding

Het natuurgebied Hagenbeek, in eigendom en beheer bij Staatsbosbeheer, is in 2008 ingericht tot een forse eenheid natte schraallanden. De totale oppervlakte van dit gebied is ordergrootte 50 hectare. De natuurontwikkeling hier mag één van de grotere successen van het natuurbeleid in de Achterhoek genoemd worden.

In de afgelopen jaren is in totaal 12 hectare extra beschikbaar gekomen voor nieuwe natuurontwikkeling. Dit maakt ook onderdeel uit van de te nemen maatregelen.

In de periode 2006-2013 heeft het waterschap een GGOR-studie uitgevoerd. In deze studie is met een grondwatermodel gekeken naar het gewenste grond en oppervlaktewaterregime (GGOR) per functie. Zo is er ook aandacht besteed aan natuurgebied Hagenbeek en het omliggende landbouwgebied. Uit de studie blijkt dat de kwaliteit en duurzaamheid van het gebied verbeterd kan worden door watergangen rondom Hagenbeek te verondiepen c.q. hoger te stuwen. Hierdoor zal de grondwaterinvloed (kwel) toenemen waardoor verzuring van de natuur wordt voorkomen, maar zorgt tevens voor een hogere grondwaterstand en grotere

grondwatervoorraad voor het direct aangrenzende landbouwgebied ten tijde van droogte. Om het project te bewerkstelligen zijn er in de Samenwerkingsovereenkomst (SOK 2022-2027) door de provincie Gelderland met het waterschap afspraken gemaakt.

Samenvatting stand van zaken en advies

1. Omgevingsmanagement

De beoogde inrichtingsmaatregelen van het project kunnen mogelijk het belang raken van grondeigenaren, grondgebruikers en bewoners in en rondom het projectgebied.

Grondeigenaren, grondgebruikers en bewoners in en rondom het projectgebied worden zo goed mogelijk op de hoogte gebracht gedurende het gehele project, dus van voorbereiding tot aan uitvoering en zelfs in de periode na de uitvoering. Dit wordt gedaan middels keukentafelgesprekken, informatiebijeenkomsten (3 juli en 13 september 2023 en 3 april 2024), nieuwsbrieven (5 stuks tot op heden) en via de website van het waterschap. Echter verloopt de voortgang binnen het project stroef. Het projectteam heeft meermaals met zowel de direct als de indirect belanghebbenden gesproken zowel aan de keukentafel, tijdens de inloopbijeenkomsten, via mail en telefonisch. Tijdens de laatste informatiebijeenkomst in april 2024 waren bestuurders (onze heemraad en de gedeputeerde van de provincie) gevraagd om aanwezig te zijn, toelichting te geven en vragen te beantwoorden n.a.v. de reactienota bij het definitieve Projectplan Waterwet of andere vragen. Tijdens de eerste bijeenkomst in juli 2023 werd al duidelijk dat er 1 "dominante" eigenaar in het gebied (mts. Griemelink, Enkweg 2) is, die tegen het plan is en ook niet bereid is tot een (individueel) gesprek. De omgevingsmanager en zelfs de heemraad hebben meerdere pogingen gedaan, maar allen zijn afgewezen door deze eigenaar. Deze eigenaar heeft ook WOO-verzoeken gedaan bij de gemeente, de provincie, Staatsbosbeheer en het waterschap.

In de voorbereiding en uitvoering van onder andere dit project past het waterschap de 'Ladder van Keereweer toe'. De toepassing van deze methode zorgt ervoor dat wij inzetten op samenwerking op basis van vrijwilligheid. Primair richten wij ons op het voorkomen van nadelige gevolgen voor derden, onder andere door het treffen van mitigerende maatregelen. Voor herstel en ontwikkeling van de natte natuur binnen de gebieden en de daarmee samenhangende grondverwerving geldt de Ladder van Keereweer als uitgangspunt:

1. Bescherming dubbelfunctie.
2. (her) Beoordelen fysieke uitvoerbaarheid ontwikkeling dubbelfunctie.
3. Zo veel mogelijk schade voorkomen door goede gebiedsindeling en kavelruil.
4. Ondervangen van schade door inrichtingsmaatregelen.
5. Compenseren schade voor middel van een vrijwillige overeenkomst (vooraf).
6. Vergoeding van schade bij onvrijwillig uitvoeren van maatregelen.

We gaan zeer zorgvuldig te werk. De aanpak en het projectteam zijn voor dit project hetzelfde als voor N2000 Stelkampsveld wat in de periode 2016-2022 succesvol is voorbereid en uitgevoerd. We hebben uit voorzorg voor aanvang van het project en daarna nog een aantal keer overleg gehad met de belangenvereniging "Contact Barchem". We hebben bouwkundige onderzoeken uit laten voeren, boringen op de op te hogen percelen en landbouwkundig bedrijfsadvies. Dit met de bedoeling om schade zo veel mogelijk te voorkomen dan wel zo goed als mogelijk te mitigeren. Het staat de eigenaren vrij om hier gebruik van te maken. Men kan kiezen om de maatregelen door het project uit te laten voeren of zelf tegen de overeengekomen vergoedingen. Als men geen mitigerende maatregelen wenst kan men ok een verzoek doen tot nadeelcompensatie (financiële compensatie). Onvoorziene schade kan tot 20 jaar na uitvoering worden gemeld. Het natschade meetnet (peilbuizen) houden we tot tenminste 5 jaar na uitvoering in stand.

De eigenaar van Enkweg 2 heeft wel verzocht om een bouwkundig onderzoek maar heeft tot op heden daaraan geen medewerking verleend.

Het is de bedoeling om met de betreffende eigenaren afzonderlijk vaststellingsovereenkomsten af te sluiten waarin de gemaakte afspraken worden vastgelegd. Alle eigenaren hebben een vaststellingsovereenkomst ontvangen, maar tot op heden heeft geen enkele eigenaar nog de overeenkomst getekend voor mitigerende maatregelen. Wel zijn er een aantal overeenkomsten gesloten voor "wens tot ophoging". De wens tot ophoging valt buiten het effectgebied van het project, maar er doen zich wel meekoppelkansen voor om de percelen te verbeteren.

In de bijlage "20240625 - AVO – Omgevingsmanagement" is een nadere toelichting over het verloop van het omgevingsmanagement. Samengevat: *"Wat begon als een mooi project binnen het waterschap werd al snel duidelijk dat het omgevingsmanagement een belangrijke maar zeer moeilijke rol gaat zijn binnen het project. Voor het gevoel wel eens een ondankbare en kwetsende functie. Via diverse kanalen, het waterschap, Gemeente Lochem, Provincie Gelderland en Staatsbosbeheer uiten (spuwen) (grond)eigenaren ongenoegen uit namens de gehele buurt. Worden er onwaarheden verspreid en versterken bewoners elkaar in deze onwaarheden en bijbehorende emotie. Soms in zijn algemeenheid maar naar mate het project vordert zelf op de persoon af."* Hoewel we als projectteam en bestuurders ons uiterste beste doen, zowel vakinhoudelijk als met het omgevingsmanagement, is er nog weinig vooruitgang geboekt. De omgeving wil op dit moment niet in gesprek en heeft ervoor gekozen om juridische procedures te gaan voeren. Dit in tegenstelling tot project Stelkampsveld waar ook weerstand was maar het wel lukte om met de eigenaren in gesprek te blijven en zonder juridische procedures tot overstemming te komen.

2. Vergunningen en procedures

De volgende vergunningen/ontheffingen zijn verleend en procedures doorlopen:

1. Omgevingsvergunning bouwen stuw Barchemse Veengoot: (bezwaar ingediend, hoorzitting bij de gemeente was 30 mei jl.);
2. Projectplan Waterwet: 12 maart definitief besluit, beroep ingesteld en voorlopige voorziening (zitting bij de rechtbank was 18 juni jl.);
3. Melding ontgrondingen: uitgevoerd en beschikking opgesteld (geen bezwaar mogelijk).
4. Ontwerpbesluit vergunning ontgroning (voorlopige zienswijze ingediend 27 mei jl.);
5. Ontwerpbesluit ontheffing Wet natuurbescherming poelkikker (zienswijze ingediend 8 mei jl.)
6. Omgevingsvergunning uitvoeren van werken, kappen boom en bouwen stuw Afwatering langs Broekhuis (ruimtelijk deel), aangevraagd op 21 maart 2024 laat langer op zich wachten.

Samengevat: er wordt op elke vergunning/procedure bezwaar gemaakt door verschillende eigenaren (eigenaar van Enkweg 2 e.a.). Een terugkomend punt is dat men van mening is dat het hydrologisch model van het waterschap een "te droge" situatie weergeeft, van ordegrootte 25 cm. Het waterschap heeft echter een langjarige reeks gebruikt van grondwaterstanden uit meerdere peilbuizen in het gebied en de modeluitkomsten hierop gekalibreerd. We zijn er ons dus van bewust dat een model slechts een benadering is van de werkelijkheid en het nodig is om de feitelijke situatie erbij te betrekken. De tegenpartij heeft een grofmazig model gebruikt en slechts 1 nat meetjaar (2023). Verder worden nog "de Europese rechten van de mens" m.b.t. gezondheid en welzijn aangehaald, maar dat is volgens onze inschatting, en ook van onze advocaat AKD, niet direct relevant.

De zittingen zoals genoemd onder nummers 1 en 2 zijn goed verlopen. We hebben juridische bijstand ingeschakeld via AKD advocaten. In beide gevallen volgt er binnen 4 weken na de zitting een schriftelijke reactie. Nr. 1 is in behandeling bij de gemeente Lochem. De bezwarencommissie geeft een advies aan het college van burgemeester en wethouders over de verleende vergunning. Vervolgens moet het college van B&W van gemeente Lochem een (heroverwegings)besluit op het bezwaarschrift nemen. Tegen dit besluit staat beroep bij de rechtbank open.

De rechtbank Gelderland (nr. 2) kan in het gunstige geval de voorlopige voorziening en bodemprocedure in een keer behandelen (zgn. "kortsluiten"). Dan zijn beide procedures in 1 keer afgehandeld. In het meest ongunstige geval zal de voorzieningenrechter het besluit schorsen totdat is beslist in de bodemprocedure. De behandeling van de zaak in de bodemprocedure zal pas maanden later op zitting komen. Dat is volgens onze advocaat echter niet de verwachting. De bezwaarmakers kunnen nog wel weer tegen de uitspraak van de rechtbank (hoger)beroep instellen en een voorlopige voorziening aanvragen bij de Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State. Dat zal naar verwachting ook gebeuren.

De definitieve (aanvullende) zienswijze voor nr. 4 volgt nog, momenteel zijn voorlopige zienswijzen ingediend. De provincie moet deze afhandelen. Nr. 5 is in behandeling bij de provincie. Vergunning nr. 6 wordt in juli verwacht. De afhandeling bij de gemeente duurt langer dan gebruikelijk is voor een omgevingsvergunning. De verwachting is dat daar ook bezwaar tegen zal worden ingediend.

3. Uitkomst aanbesteding uitvoering werk

Er is een aanbesteding gehouden met 5 aannemers van de groslijst. De aannemers hebben op 16 mei jl. hun prijsaanbieding en plan van aanpak ingediend. De aanbiedingen hebben een gestanddoeningstermijn van 90 dagen, dus tot medio augustus. Formeel moet er voor die datum definitief gegund worden. Aannemer Baks uit Borculo heeft de beste prijs-kwaliteit en heeft medio juni de voorlopige gunning ontvangen. Deze aannemer is ook bekend in de buurt vanwege het loonwerk wat zij ook doen. Ze kennen een aantal grondeigenaren. Wat dat betreft is de verwachting, maar ook de ervaring met deze aannemer bij de uitvoering van project Stelkampsveld, dat deze aannemer goed in staat is om het werk naar tevredenheid te realiseren. De aannemer is medio juni op hoofdlijnen telefonisch bijgepraat door de projectmanager waarom we (nog) niet (direct) definitief kunnen gunnen. Op 10 juli, daags na het AVO, hebben de opdrachtgever, de projectmanager en contactpersoon bij de provincie nog een overleg gepland met de aannemer.

4. Financiering

De besteksraming, maar ook de inschrijving van aannemer Baks is hoger dan de raming die in mei 2023 is gemaakt voor de SOK-fiche en de kredietaanvraag bij het algemeen bestuur in september 2023. De raming behorende bij de kredietaanvraag was gebaseerd op het concept inrichtingsplan (DO), de inschrijving van de aannemer op het UO (bestek). In de periode van het DO naar het OU zijn er aanvullende werkzaamheden toegevoegd aan het ontwerp naar aanleiding van diverse gesprekken en informatiebijeenkomsten. De kredietaanvraag is, voor dit project, achteraf gezien te vroeg gedaan in de planuitwerkingsfase. Bovendien is in het algemeen bekend dat het prijspeil substantieel gestegen is in het afgelopen jaar.

Het uitgangspunt voor het krediet in september 2023 was:

De kostenraming gebaseerd op het concept inrichtingsplan (DO) bedraagt € 2.471.500. De provincie heeft een bijdrage gebaseerd op normbedragen voor aanleg nieuwe natuur en herstel van bestaande natuur en de Versnellingsgelden "Opgave vergroten VHR kwaliteit buiten Natura 2000" worden aangewend. Voorts is er ZON en POP subsidie.

De eigen bijdrage van het waterschap is ordegrootte 25% van de totale kosten.

TOTALE BRUTO KOSTEN	€ 2.471.500
WAARVAN AL BESCHIKT	€ 1.340.000
- SOK 2022-2027	€ 760.000
. bijdrage prov	€ 480.000
. bijdrage WRIJ	€ 280.000
- ZON rijksbijdrage	€ 62.500
- POP3 beschikking (100%)	€ 517.500
NOG TE BESCHIKKEN	€ 1.131.500
SOK 2022-2027	€ 1.131.500
- bijdrage prov	€ 848.625
- bijdrage WRIJ	282.875
TOTALE BIJDRAGEN	
. Rijk/EU	€ 580.000
. Provincie	€ 1.328.625
. WRIJ	€ 562.875

Naast de hogere kosten krijgen we te maken met minder inkomsten. Dat werkt dus dubbelop. De POP3 eindigt 31-12-2024. In het investeringsvoorstel van september 2023 was rekening gehouden met € 517.500 aan POP3 subsidie. Bij de vaststelling van het definitieve projectplan Waterwet op 12 maart 2024 is het bestuur er al op gewezen dat een vertraagde start van de uitvoering in 2024 de consequentie met zich meedraagt dat er minder of geen subsidie mogelijk is. Daarom was het van belang om het projectplan z.s.m. vast te laten stellen en de restende vergunningen aan te vragen. De gemeente Lochem koppelt de aanvraag van de Omgevingsvergunning aan het vaststellen van het Projectplan Waterwet. Die Omgevingsvergunning konden we dus niet eerder dan eind maart jl. aanvragen en de gemeente neemt daar nu, gezien de kans op bezwaren, meer tijd voor dan gebruikelijk is. Aangezien het vanaf het najaar van 2023 al (extreem) nat is, zal het praktisch gezien ook lastig worden om zonder schade aan de kwetsbare beschermde flora nog maatregelen uit te voeren in het natuurgebied in 2024. Als onderdeel van de watermaatregelen (POP3) moeten daar interne watergangen verdiept worden en kleine stuwtjes geplaatst. Extra rijplaten leggen is een optie maar weegt niet op tegen de subsidie die er tegenover staat. Het plaatsen van een of twee stuwen in onze leggerwatergangen in het landbouwgebied nabij de Enkweg en het aanpassen van enkele duikers is waarschijnlijk nog wel mogelijk in 2024, mits op zeer korte termijn opdracht wordt verleend en de Omgevingsvergunning spoedig wordt verleend en daar geen (nieuw) bezwaar/beroep op komt. In het gunstige geval gaat het dan om ca. € 50.000 - € 150.000 euro aan subsidie. Ook zou gestart kunnen worden met grondwerk, het afplaggen van 12 ha landbouwgrond (omvormen naar natuur) en het afgraven van het depot aan de Flierdijk. De vrijkomende grond kan voor mitigeren van landbouwpercelen worden gebruikt of moet tijdelijk op rillen of in depot worden gezet als daar nog geen medewerking voor is. Het grondwerk valt buiten de POP3 subsidie.

Voor de provincie Gelderland is Hagenbeek erg belangrijk. Het maakt deel uit van de een van de verbindingzones naar N2000 Stelkampsveld. Stelkampsveld heeft deze verbindingen nodig voor instandhouding. De provincie heeft uitgesproken dat project Hagenbeek de voorrang krijgt t.o.v. andere projecten. De provincie is bereid om aanvullende financiële middelen in te gaan zetten voor het financiële tekort dat er is ontstaan. De provincie ziet meerdere mogelijkheden voor subsidie, met allen een deadline van eind 2026. Dat betekent dat het project dan uitgevoerd moet zijn. De provincie heeft aan het waterschap gevraagd of er nog financiële ruimte is binnen de bestaande SOK fiches. Dit is begrijpelijk vanuit het standpunt dat de eigen bijdrage van het waterschap circa 25% behoort te zijn.

Het tekort t.o.v. het huidige krediet bedraagt ca. € 1.235.000. In bijgevoegde raming "20240530 Raming projectkosten Hagenbeek (o.b.v. aanbesteding bestek)" is dat inzichtelijk gemaakt. Grofweg komt het neer op € 700.000 aan extra kosten en € 500.000 minder inkomsten door het wegvallen van de POP3. Indien de "wensen tot ophoging" ook gerealiseerd moeten worden, dan komt er nog eens € 300.000 bij. Dan is het tekort dus ca. € 1.500.000. Het totale krediet wordt dan € 3.200.000 (zonder wens tot ophogen) dan wel € 3.500.000 (met wens met ophogen). Uitgaande van 25%, wordt de eigen bijdrage voor het waterschap ordegrrootte € 875.000/€ 800.000 in plaats van € 562.875 volgens het huidige kredietvoorstel waarover in september 2023 besloten is.

5. Relatie met project Berkel Lochem

Tijdens de informatiebijeenkomst in april 2024 is aangegeven dat er mogelijkheden zijn voor aanvoer van grond uit het Berkelpoort in Lochem (projectmanager 5.1.2e) voor wens tot ophogingen rondom het projectgebied Hagenbeek. Er moet sowieso grond vanuit dat project aangevoerd worden vanwege een tekort aan vrijkomende grond als er op alle percelen gemitigeerd moet gaan worden.

Formeel vallen de wensen tot ophoging buiten de projectscope, maar het inwilligen van deze wensen draagt wel bij aan het draagvlak en verbeterd het gebruik van de landbouwpercelen. Grond voor wens tot ophoging wordt "om niet" ter beschikking gesteld, de eigenaren dienen het zelf voor eigen rekening te verwerken. Indien de "wensen tot ophoging" ook gerealiseerd moeten worden, dan komt er nog eens € 300.000 aan kosten bij voor laden en transport van de grond vanuit het Berkelpoort naar Hagenbeek. Omdat het Berkelpoort kampt met een overschot op de grondbalans en Hagenbeek met een tekort, is het logisch om beide projecten met elkaar te verbinden. Het is niet goed uit te leggen dat op beide projecten extra kosten gemaakt moeten worden om enerzijds van overtollige grond af te komen door het te laten vervallen aan de aannemer en anderzijds in een ander project weer extra kosten gemaakt moeten worden om grond aan te kopen van de markt. Beide projecten liggen in dezelfde gemeente op circa 12 km afstand van elkaar en de verwachting is dat de uitvoering min of meer gelijktijdig gaat lopen. Mocht dat niet zo zijn, dan kan er alsnog grond in een tijdelijk depot worden gezet. De intentie van de interne grondbank die onlangs opgezet is, is ook op grond uit verschillende projecten met elkaar uit te kunnen wisselen. Tot op heden wordt er regelmatig "langs elkaar heen gewerkt".

In de bijlage "Grondstromen watersysteemprojecten_04012023" is inzichtelijk gemaakt hoe de interne grondbank vraag en aanbod gestuurd zou kunnen gaan werken.

Consequentie

In dit project heeft de omgeving (de direct belanghebbenden) ervoor gekozen om het juridische traject in te gaan. Dit werkt vertragend en heeft gevolgen voor de kosten (financiële dekking). Het is op dit moment nog afwachten hoe de rechtbank zal reageren. Tweede helft juli is daar meer bekend over. Dan, maar uiterlijk medio augustus, zal er een GO/NO GO moeten komen om het werk te gunnen aan Baks. Op dat moment moet er voldoende zicht zijn op de haalbaarheid van aanvullende financiën om het tekort op te vullen. Richting Baks is aangegeven dat onherroepelijke vergunningen/procedures en voldoende krediet de voorwaarden zijn om te kunnen gunnen.

Het niet over kunnen gaan tot gunning geeft een negatief signaal af naar onze partners (overheden, instanties, aannemers) en kan voor tegenstanders van bepaalde (natuur)projecten worden gezien als kans om projecten met juridische procedures tegen te houden. Dit kan in de toekomst ook gevolgen (precedentwerking) hebben voor andere projecten.

Het uitdrukkelijke advies is dan ook om, met inachtneming van de nog aanwezige risico's, het werk definitief te gunnen aan Baks, met een aangepaste financiering, of als terugvalsscenario een aangepaste kleinere scope. De verwachting is de juridische procedures wel vertragen maar uiteindelijk geen stand zullen houden bij de rechter. De uitvoering dient in wel uiterlijk in 2026 gereed te zijn.

Financiën

Zie bovenstaand onder punt 4.

Uitvoering

Aannemer Baks zal starten zodra er duidelijkheid is over vergunningen/procedures en projectscope i.r.t. het krediet. Op voorhand zouden de stuwen en andere materialen dan besteld kunnen worden die nog in aanmerking kunnen komen voor POP3 subsidie (100% vergoeding, dus geen eigen kosten).